

24.10.2012

KOMUNIKAT DLA POSŁÓW

Przedmiot: Petycja 0358/2011, którą złożył Tomasz Snarski (Polska), w sprawie zmiany litewskiej ustawy oświatowej i związanych z tym ograniczeń w nauczaniu przedmiotów szkolnych w języku polskim

1. Streszczenie petycji nr 0358/2011

Składający petycję odnosi się do zmiany litewskiej ustawy oświatowej, która ograniczy prawo mniejszości polskiej do nauczania w języku polskim. Podobnie jak w przypadku obowiązkowego nauczania języka litewskiego, w języku państwowym należy oprócz innych przedmiotów nauczać historii i geografii, a zmiana ta doprowadzi do zamknięcia polskich szkół, jeżeli nie spełnią one wymogu dotyczącego konkretnej liczby uczniów. Składający petycję uważa, że działania Litwy naruszają liczne międzynarodowe umowy i konwencje, w tym Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych z 1966 r., europejską konwencję praw człowieka, europejską Konwencję ramową o ochronie mniejszości narodowych oraz Europejską kartę języków regionalnych lub mniejszościowych. W związku z tym wzywa on Parlament Europejski do zapewnienia ochrony praw mniejszości polskiej na Litwie i zbadania, czy nowa litewska ustawa oświatowa jest zgodna z zasadą niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową.

2. Dopuszczalność

Petycja 0358/2011 uznana została za dopuszczalną w dniu 8 lipca 2011 r. Zwrócono się do Komisji o przekazanie informacji (art. 202 ust. 6 Regulaminu).

3. Odpowiedź Komisji na petycje 0358/2011 i 0942/2011 otrzymana dnia 16 grudnia 2011 r.

Składający petycję twierdzi, że ostatnie zmiany litewskiej ustawy oświatowej ograniczają prawa językowe mniejszości polskiej na Litwie, co według niego stanowi naruszenie kilku międzynarodowych umów i konwencji.

Komisja chciałaby zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 165 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej to przede wszystkim państwa członkowskie są odpowiedzialne za treści nauczania i organizację swojego systemu edukacji, jak również za swoją politykę językową. W związku z tym należy pamiętać, że instrumenty prawne, do których odnosi się składający petycję, wykraczają poza ramy prawne Unii Europejskiej.

Artykuły 21 oraz 22 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej zakazują dyskryminacji ze względu na przynależność do mniejszości narodowej i przewidują poszanowanie przez Unię różnorodności kulturowej, religijnej i językowej. Niemniej jednak przepisy te odnoszą się wyłącznie do państw członkowskich w trakcie wdrażania przez nie prawa unijnego. Wyłącznie w takich przypadkach Komisja może starać się egzekwować przestrzeganie powyższych przepisów poprzez postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego na mocy art. 258 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Komisja zauważa, że na poziomie europejskim ochronę praw do zachowania tożsamości narodowej, językowej oraz kulturowej zapewnia Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych Rady Europy z dnia 1 lutego 1995 r., której stroną jest Republika Litewska. W związku z tym Komisja zwraca uwagę na przepisy art. 25 oraz art. 26 wspomnianej konwencji, które przewidują kontrolę stosowania konwencji przez Komitet Ministrów, wspomagany przez komitet doradczy w celu dokonania oceny stosowności kroków podjętych przez strony dla realizacji zasad wymienionych w konwencji.

4. Dodatkowa odpowiedź Komisji otrzymana dnia 24 października 2012 r.

Twierdząc, że sytuacja mniejszości polskiej na Litwie stale się pogarsza, autor petycji utrzymuje głównie, że nie przestrzega się praw językowych, oświatowych i kulturowych obywateli litewskich pochodzenia polskiego, przysługujących im w oparciu o status uznanej mniejszości narodowej, co jest sprzeczne z odnośnymi postanowieniami Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych, Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych, europejskiej konwencji praw człowieka i protokołów do niej oraz Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych. Autor petycji utrzymuje w związku z tym, że osoby należące do mniejszości polskiej na Litwie pozbawia się prawa do posiadania urzędowo uznanego imienia i nazwiska w języku ojczystym, a także prawa do zapisywania w języku ojczystym tradycyjnych nazw miejscowości, ulic oraz innych obiektów topograficznych przeznaczonych dla ogółu społeczeństwa. Składający petycję utrzymuje również, że niedawne zmiany litewskiej ustawy oświatowej są niekorzystne dla obywateli litewskich należących do mniejszości polskiej.

Traktaty będące podstawą Unii Europejskiej¹ nie zapewniają Komisji ogólnych uprawnień podejmowania interwencji w państwach członkowskich w dziedzinie praw podstawowych. Może ona interweniować jedynie w przypadkach dotyczących prawa Unii. Zgodnie z art. 51 ust. 1 Karty jej postanowienia mają zastosowanie do państw członkowskich wyłącznie

¹ Traktat o Unii Europejskiej i Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

wówczas, gdy wdrażają one prawo Unii Europejskiej. Ponadto art. 6 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej stanowi, że „[p]ostanowienia Karty w żaden sposób nie rozszerzają kompetencji Unii określonych w Traktatach.”

Z informacji przekazanych przez składającego petycję nie wynika, by sprawa, do której się on odnosi, miała związek z wdrażaniem prawa UE. Dlatego też Komisja Europejska nie może zająć się kwestiami poruszonymi w petycji.

W podobnych przypadkach to państwa członkowskie, w tym ich organy sądowe, gwarantują skuteczne przestrzeganie i ochronę praw podstawowych zgodnie z ustawodawstwem krajowym oraz międzynarodowymi zobowiązaniami w dziedzinie praw człowieka.

Komisja przypomina również, że nie posiada uprawnień ogólnych dotyczących mniejszości. W szczególności nie posiada ona kompetencji w kwestii definicji mniejszości narodowej, uznawania statusu mniejszości lub ich samostanowienia i autonomii. Kwestie te wchodzą w zakres obowiązków państw członkowskich.

W obrębie prawa Unii Europejskiej Komisja dokłada starań, by państwa członkowskie – wdrażając to prawo – przestrzegały praw podstawowych, w tym zasady niedyskryminacji przewidzianej w art. 21 Karty. Ponadto unijne ustawodawstwo oraz programy finansowe przyczyniają się do rozwiązywania pewnych trudności, które mogą wpływać na osoby należące do mniejszości, takie jak dyskryminacja lub podżeganie do aktów przemocy lub nienawiści o podłożu rasowym, narodowościowym lub etnicznym.

Jeżeli chodzi o rzekome naruszenie przepisów dyrektywy Rady 2000/43/WE, Komisja pragnie przypomnieć, że przepisy art. 3 tej dyrektywy ograniczają zakres jej zastosowania w dziedzinie edukacji do uprawnień powierzonych Unii. Dlatego też przepisy krajowe regulujące aspekty treści programów oświatowych lub praw językowych mniejszości narodowych nie wchodzą w zakres dyrektywy 2000/43/WE. Komisja zwraca również uwagę w tym kontekście, że Trybunał doszedł do tego samego wniosku w orzeczeniu w trybie prejudycjalnym w sprawie *Runevič-Vardyn i Wardyn* (sprawa C-391/09 z 12 maja 2011 r., par. 47) w odniesieniu do stosowania nazwiska w języku mniejszości. Ponadto, jeżeli chodzi o zarzuty składającego petycję dotyczące potencjalnego naruszenia art. 20 ust. 2 i art. 21 TFUE, Komisja zwraca uwagę, że w powyższej sprawie (par. 70) Trybunał uznał, że brak prawa do używania nazwiska w języku mniejszości nie jest w stanie powstrzymać obywatela Unii od wykonywania prawa przemieszczania się uznanego w art. 21 TFUE, dlatego też nie stanowi ograniczenia.

Komisja zauważa wreszcie, że w załącznikach do petycji zawarto zalecenie, by Unia podjęła aktywne podejście walki z dyskryminacją o podłożu etnicznym, co przewiduje art. 10 TFUE. W związku z tym Komisja musi podkreślić, że wymieniony artykuł wyraźnie ogranicza zakres celu Unii w zakresie walki z dyskryminacją do definicji i wdrażania własnych strategii politycznych i działań. Postanowienie to nie może zatem stanowić podstawy prawnej dla realizacji tego celu poza uprawnieniami Unii.

Komisja odsyła jednak składającego petycję do istniejących ram w obrębie Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych Rady Europy¹, pierwszego wiążącego pod względem prawnym wielostronnego dokumentu poświęconego ochronie mniejszości

¹ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm>

narodowych ogólnie (par. 10 sprawozdania wyjaśniającego do konwencji¹), której stroną jest zarówno Rzeczpospolita Polska, jak i Republika Litewska. Na podstawie art. 24 ust. 1 konwencji Komitetowi Ministrów Rady Europy powierza się zadanie nadzorowania wdrażania konwencji przez jej strony. W ocenie stosowności środków podjętych przez strony w celu wprowadzenia w życie zasad określonych w tej konwencji, Komitet Ministrów wspomaga komitet doradczy (art. 26 ust. 1 konwencji), którego członkowie są uznanymi ekspertami w zakresie ochrony mniejszości narodowych. Komisja zauważa, że Litwa przedstawiła dotychczas trzy sprawozdania w sprawie sytuacji zamieszkujących na jej terytorium mniejszości narodowych, z których ostatnie wpłynęło na ręce Komitetu Ministrów Rady Europy dnia 21 września 2011 r.² Komitet doradczy nie przyjął jeszcze opinii w związku z tym sprawozdaniem, jednak druga opinia w sprawie Litwy, przyjęta w dniu 28 lutego 2008 r., jest dostępna na stronie internetowej Rady Europy³.

Komisja zwraca ponadto uwagę, że podczas niedawnych wizyt na Litwie i w Polsce komisarz OBWE ds. mniejszości narodowych „nalegał, by rządy obu krajów zajęły się kwestią mniejszości narodowych w swych krajach, pracując jednocześnie nad poprawą stosunków dwustronnych, w tym w drodze przywrócenia mechanizmów, takich jak wspólne kształcenie grup ekspertów”⁴. Ponadto Komisja zwraca uwagę, że wysoka przedstawiciel współpracuje z obydwoma krajami w zakresie zbadania sytuacji mniejszości polskiej na Litwie i mniejszości litewskiej w Polsce oraz wysunięcia dotyczących jej zaleceń.

¹ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm>

² http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_3rd_SR_Lithuania_rev_en.pdf

³ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_3rd_SR_Lithuania_rev_en.pdf

⁴ <http://www.osce.org/hcnm/89402>